

A vasúti foglalkozásnevek esetében hány összetételi tagig alkalmazható a mozgószabály? Hogyan kell írni az alábbi munkaköröket: műszaki és biztonság technológia alkalmazás kompetencia szakértő, jegykiadó automata üzemeltetési koordinátor, humánerőforrás biztosítás vezető?

Erre szabály nincs. Előfordul, hogy nem három, hanem négy vagy akár öt tagból áll a mozgószabállyal leírt kifejezés. Ennek két oka lehet. Egyrészt a mozgószabállyal leírt kifejezés alkalmilag egybeírandó tagjai közül az egyik vagy mindkettő összetett, például: *akadálymentes + web + szakértő*. Az *akadálymentes* összetételt alkalmilag egybeírjuk a *web* szóval, és ehhez kapcsoljuk az utótagot: *akadálymentesweb-szakértő*. Ez alapján a helyes írásmód: *jegykiadóautomata-üzemeltetési koordinátor*. Másrészt két mozgószabály alkalmazásával keletkezik az összetétel. A *zöld + tea + kivonat* a 141. b) szabálypont alapján *zöldtea-kivonat*. A 141. a) szabálypont alapján, ha egy kötőjellel már tagolt szóhoz szintén kötőjellel kapcsolandó utótag járul, az első kötőjelet kihagyjuk, vagyis az eredetileg kötőjelezett szórészt az új alakulatban egybeírjuk. Jelen esetben a *zöldtea-kivonat* kapja a *bio-* előtagot, a fentiek alapján az írásmódja: *bio-zöldteakivonat* (Minya–Kovács 2023: 470). Az utóbbi szabálypontok alkalmazásával azonban igazi „szókígyó” keletkezik: *humánerőforrás-biztosítás, humánerőforrásbiztosítás-vezető, műszaki és biztonságtechnológiaalkalmazáskompetencia-szakértő*. Ezt semmiképpen nem javasoljuk, helyette a körülírást: *a műszaki és a biztonságtechnológia alkalmazása kompetenciájának szakértője*.

Hogyan írjuk helyesen a szerb tulajdonneveket? Vučić, Vucsics vagy Vucic? Összhangban az AkH. 214. pontjával, valamint azzal, hogy a szerb nyelv párhuzamosan használja a cirill és a latin írásmódot, véleményem szerint a Vučić a helyes. Vitapartnerem ellenben azzal érvel a fonetikus „Vucsics”-formátum mellett (abba már ne is menjünk bele, hogy fonetikusan a Vucicity volna inkább helyes a szerb nyelv tekintetében, míg a horvátban a Vucsics), hogy a Szerb Köztársaság alkotmányának 10. cikkelye kimondja, a Szerb Köztársaságban a cirill írásmód a hivatalos. Megítélésem szerint ez semmiféle relevanciával nem bír a kérdés eldöntésében, hiszen az pusztán arra vonatkozik, hogy például a közlönyök, hivatalos iratok stb. esetében kell a cirill írásmódot alkalmazni Szerbiában, azonban a latin írásmód legalább annyira elterjedt, mint a cirill, az általános iskolások mindkét írásmódot tanulják. Sajtótermékek, könyvek jelentős számban kerülnek kiadásra latin írásmódban. Ráadásul a Szerb Köztársaság alkotmányának területi és személyi hatálya értelemszerűen nem terjed ki például a szerb diaszpórára, és ha már alkotmány: a két entitásból álló Bosznia-Hercegovina szerb többségű, a Bosznia-hercegovinai Szerb Köztársaság alkotmányának 7. cikkelye pedig kimondja, hogy a hivatalos írásmódok a cirill és a latin. A Vucic írásmódot pusztán azért említettem,

mivel magyar sajtótermékekben és egyéb szövegekben mindhárom írásmód előfordul. Utóbbit szükségmegoldásként elfogadhatónak tartom, amennyiben a nyomtatási eljárás a mellékjel pótlását nem teszi lehetővé.

A kérdés pusztán helyesírási szempontból nem dönthető el, mert nyelvpolitikai háttere van. Egy átlagos magyar nem érez különbséget a szerb *č* és a *ć* kiejtése között, az utóbbit is *cs*-nek hallja. Ezért születtek olyan hagyományos névalakok, mint a *Petrovits*, a *Vitkovics*, a *Damjanich* stb. A szerb tulajdonnevek átírásakor a szerb nyelv latin írásmódját vehetjük alapul, akárcsak a többi latin írású európai nyelv esetében. Toldalékoláskor az *-ić* kiejtését a helyesírási szabályzat és más szerb–magyar példák alapján inkább közelíteni lehet *-ity*-tyel, mint *-ics*-tsel. A szabályzat 216. pontja kimondja, hogy „a *-val*, *-vel* és a *-vá*, *-vé* rag a mássalhangzót jelölő nem magyar betűre vagy betűkapcsolatra végződő idegen közszavakhoz és tulajdonnevekhez úgy járul, hogy *v*-je teljesen hasonul az utolsó kiejtett mássalhangzóhoz”. Ágoston Mihály szerint (1979: 72) „ha az idegen név a magyarban nem létező hangra végződik, a *-val*, *-vel* rag kezdőhangjának a hasonulását azzal a magyar betűvel jelöljük, amelynek a hangértéke legközelebb áll a tővégi idegen hanghoz. Így a szerbhorvát *ć*-t *ty*-vel, a *đ*-t *gy*-vel, az *lj*-t *ly*-lyel toldalékoljuk.” Például: *Šubić*-tyal, *Belić*-tyel, *Đaković*-tyal, *Smuč*-gyal, *Dopuč*-gyal, *Kardelj*-lyal, *Brecelj*-lyel stb. (Molnár Csikós László). Összefoglalva: az idegen (cirill betűs) írásmód teljes átírása így történhet: Vucsics (kiejtésbeli változat: Vucsity), de átvehető az ismert és használt latin betűs mellékjeles forma is: Vučić, Vučićcsal, sőt az egyszerűsített forma is elképzelhető: Vucic. (A politikus neve szerb cirill írással Александар Вучић, latin írásmóddal: Vučić, a szerb forma magyar átírással: Vucsics vagy Vucsity).

Hogyan helyes: örömet vagy örömet szerez? Esetleg mindkettő jó?

Mindkettő helyes: Ajándékozz *örömet/örömet*! Kérdésként felmerülhet az, hogy vajon miért alakult ki az *öröm* szó *örömet* és *örömet* tárgyragos alakváltozat. 1. Egyrészt ha az eredetét, „szabályosat” keressük, akkor az *o* előhangzós alak a normatív, mivel a hasonló felépítésű, ajakkerekítéses magas magánhangzót, *o*-t tartalmazó szavak így viselkednek: *török* – *törököt*, és nem *töröket*; *tönk* – *tönköt*, és nem *tönket*. 2. Másrészt ezzel szemben csak *e* előhangzós toldalékos alak létezik a következő példákban: *szög* – *szöget*, és nem *szögöt*; *völgy* – *völgyet*, és nem *völgyöt*; *hölgy* – *hölgyet*, és nem *hölgyöt*; *föld* – *földet*, és nem *földöt*; *könny* – *könnyet*, és nem *könnyöt*. 3. Harmadrészt a többalakú (hangzóhiányos) névszótövek esetében ugyancsak illeszkedik az előhangzó: *vödör* – *vödört*, *ökör* – *ökröt*. 4. Negyedrészten vannak olyan illabiális magas magánhangzót tartalmazó szavaink, amelyek esetében az ajakműködés szerinti illeszkedés vagy nem illeszkedés irreleváns, ugyanis közvetlenül a tőhöz kapcsolódik a *-t* tárgyrag. Például: *sör* – *sört*, *kör* – *kört*. Ezek esetében a *-t* tárgyrag előtt nincs előhangzó (kötőhangzó).

Visszatérve az *öröm* szó toldalékos alakjára, H. Varga Márta magyarázata az, hogy „az ajakréses (*e*) előhangzós toldalékváltozat (*örömet*) megjelenésének az

lehet az oka, hogy az öröm szó *-öm* végződését a nyelvhasználók tévesen toldalék-morfémaként, E/1. személyű birtokos személyjelként értelmezték.” A *kör* – *köröm* mintájára mintha az **ör* főnév birtokos személyjeles formája lenne E/1. személyben: az én **ör-öm* (H. Varga 2020: 5). Ugyanis ha a birtokos személyjeles (illetve az *öröm* szó esetében annak vélt) szóalakhoz kapcsoljuk a tárgyragot, akkor az illabiális magas magánhangzós illeszkedés a helyes: *törökömet*, *tönkömet* és: *örömet*. A középső nyelvállású labiális, palatális előhangzó hibásnak tekinthető: *törökömöt*, *tönkököt* és: *örömömöt*. Ugyanez mondható el, ha az általános többes szám jelével, a *-k*-val látjuk el a szót: *törököket*, *tönköket*, *örömeket*, és nem *törökököt*, *tönkököt*, *örömököt* mondunk és írunk.

A Szóvégmutterató szótár a következő *-öm* végződésű szavakat (főnevet és melléknevet) tartalmazza: *nemtörődöm*, *fölstököm*, *plömplöm*, *köröm* (plusz nyolc összetétele), *üröm*, *zöm*. Az internetes kereső alapján (2024. 12. 01.) a következő az előfordulási gyakoriság: *plömplömöt*: 4; *plömplömet*: 0; *nemtörődömöt* (grammatikai szófajváltással főnévként): 248, *nemtörődömet*: 5; *körömöt* (hangzóhiányos tő): 98 700, *körmet* 890; *ürmöt* (hangzóhiányos tő): 11 200, *ürmet* (kizárólag alaki archaizmusként): 12; *zömöt*: 1030, a *zömet* nem fordul elő, kizárólag a birtokos személyjeles/ragos alakja: *zömét*. Észrevehető a *körmet* alak viszonylag nagyszámú előfordulása, ez nyilván az analógiának köszönhető.

Szakirodalom

- Ágoston Mihály 1979. *Mai magyar írás*. Tankönyvkiadó Intézet. Újvidék.
 H. Varga Márta 2020. Sok örömet vagy sok örömet kívánjunk? *Édes Anyanyelvünk*. 5. sz.
 Mínya Károly – Kovács Alexandra 2023. „Bemozgózzuk, vagy sem?” A mozgószabály alkalmazásának problematikája. *Magyar Nyelvőr* 467–78.
<https://doi.org/10.38143/Nyr.2023.4.467>

Mínya Károly
 nyelvész, főiskolai tanár
 Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és
 Irodalomtudományi Intézet
 E-mail: minya.karoly@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2421-3580>